

Kortelė:

832382_RegNr_I-1254-257/2014

<http://www.infolex.lt/tp/832382>

Administracinė byla Nr. I-1254-257/2014

Teisminio proceso Nr. 3-64-3-00727-2014-9

Procesinio sprendimo kategorija 15.2.3.2.; 74

(S)

ŠIAULIŲ APYGARDOS ADMINISTRACINIS TEISMAS

S P R E N D I M A S

LIETUVOS RESPUBLIKOS VARDU

2014 m. gegužės 26 d.

Šiauliai

Šiaulių apygardos administracinio teismo teisėja Laisvutė Kartanaitė,

sekretoriaujant Vilmai Šarauskienei,

nedalyvaujant pareiškėjui S. J.,

nedalyvaujant atsakovo Lietuvos valstybės, atstovaujamos Šiaulių tardymo izoliatoriaus, atstovui,

rašytinio proceso tvarka išnagrinėjo administracinę bylą pagal pareiškėjo S. J. skundą atsakovui Lietuvos valstybei, atstovaujamai Šiaulių tardymo izoliatoriaus, dėl neturtinės žalos atlyginimo.

Teismas, išnagrinėjęs pateiktą skundą,

n u s t a t ė :

Pareiškėjas S. J. (toliau – ir pareiškėjas) kreipėsi į teismą su skundu, prašydamas priteisti iš Lietuvos valstybės, atstovaujamos Šiaulių tardymo izoliatoriaus, neturtinę žalą.

Pareiškėjas S. J. į posėdį neatvyko, apie bylos nagrinėjimo vietą ir laiką pranešta tinkamai, teismo šaukimu (b. l. 119). Skundu (b. l. 2-6), atsiliepimu (b. l. 116) pareiškėjas prašo bylą nagrinėti jam nedalyvaujant. Skunde (b. l. 2 - 4), prašyme (b. l. 48), atsiliepime (b. l. 116) pareiškėjas nurodė, kad Šiaulių tardymo izoliatoriuje buvo kalinamas nuo 2012 iki 2014 metų. Šiaulių tardymo izoliatoriaus kamerų plotas apie 20 m², šiose patalpose yra stalas, užimantis 2 m² grindų ploto, 4 gultai (dviejų aukštų), užimantys 9 m² grindų ploto, sanitarinis mazgas, užimantis 2 m² grindų ploto. Tokiose patalpose sveikas žmogus priverstas nuolat gulėti arba sėdėti ir tai, pareiškėjo teigimu, prilygsta kankinimui. Skunde pareiškėjas taip pat nurodė, kad Šiaulių tardymo izoliatoriuje kalinimo sąlygos neatitiko teisės aktų reikalavimų, nes kameros nuolat perpildytos,

jose tamsu, drėgna, šalta, atvykstant ar išvykstant iš Šiaulių tardymo izoliatoriaus asmens apžiūros atliekamos antisanitarinėmis sąlygomis: šalta, purvina, o daiktai dedami į nešvarias dėžes, rūkantys asmenys laikomi su nerūkančiais asmenimis. Visa tai lemia dažnas konfliktines situacijas tarp įkalintų asmenų. Dėl tokių Šiaulių tardymo izoliatoriaus pareigūnų veiksmų jis patyrė dvasinius išgyvenimus, nepatogumus, emocinį sukrėtimą ir depresiją, pažeminimą, galimybių sumažėjimą. Mano, kad atsakomybę turi prisiimti Šiaulių tardymo izoliatoriaus administracija, kuri laikė kameroje daug žmonių ir neužtikrino laikymo-kalinimo sąlygų. Be to, jis 2014 m. sausio–vasario mėnesiais buvo etapuotas iš Alytaus pataisos namų į Šiaulių tardymo izoliatorių, kur labai peršalo, buvo paralyžuota kairė veido pusė, kurios nevaldo iki šio laiko. Jis ne kartą yra žodžiu kreipęsis į Šiaulių tardymo izoliatoriaus administraciją dėl laikymo sąlygų, tačiau į jo prašymus nebūdavo reaguojama. Nurodo, kad įrodinėdamas neturtinę žalą vadovaujasi Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 6.250, 6.271 straipsniais, juos cituoja, nurodo teismų praktiką ir mano, kad jau suformuota teismų praktika teismai turi vadovautis. Prašo jo skundą patenkinti ir priteisti jam iš atsakovo 15 000 Lt neturtinės žalos atlyginimą.

Atsakovo Lietuvos valstybės, atstovaujamos Šiaulių tardymo izoliatoriaus, atstovas į posėdį neatvyko, apie bylos nagrinėjimo vietą ir laiką pranešta tinkamai, teismo šaukimu (b. l. 115).

Atsakovas Lietuvos valstybė, atstovaujama Šiaulių tardymo izoliatoriaus, atsiliepime (b. l. 106-111) nurodė, kad prašo pareiškėjo skundą dėl neturtinės žalos atlyginimo atmesti kaip nepagrįstą, o skundą nagrinėti atsakovo atstovui nedalyvaujant.

Atsakovas atsiliepime taip pat nurodė, jog Lietuvos higienos norma HN 76:1999, nustačiusi, kad kamerų tipo patalpoje ploto vienam žmogui norma – ne mažiau kaip 5 kv.m (6.15 p.), Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2010 m. kovo 30 d. įsakymu Nr.V-241 (įsigaliojo nuo 2010 m. balandžio 11 d.) buvo pripažinta netekusia galios. Minėtu įsakymu buvo patvirtinta Lietuvos higienos norma HN 76:2010 „Laisvės atėmimo vietos: bendrieji sveikatos saugos reikalavimai“, kuri nustato tik laisvės atėmimo vietų įrengimo reikalavimus. Lietuvos higienos normai HN 76:1999 netekus galios ploto, tenkančio vienam asmeniui, tardymo izoliatoriuje norma buvo nustatyta Kalėjų departamento prie Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos direktoriaus 2010 m. gegužės 11 d. įsakymu Nr. V-124 „Dėl didžiausio tardymo izoliatoriuje ir areštiniėje leidžiamų laikyti asmenų skaičiaus ir minimalaus ploto, tenkančio vienam asmeniui, tardymo izoliatoriaus ir areštinės kameroje nustatymo“ (įsigaliojo nuo 2010 m. gegužės 14 d.). Įsakymo Nr. V-124 1.3 punktas nustatė, kad iki Laisvės atėmimo vietų modernizavimo strategijos įgyvendinimo priemonių 2009–2017 metų plane, patvirtintame Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2009 m. rugsėjo 30 d. nutarimu Nr.1248, numatytų priemonių įgyvendinimo vienam asmeniui tenkantis minimalus plotas tardymo izoliatoriaus ir areštinės kameroje negali būti mažesnis kaip 3,6 kv. m. Pažymėjo, kad teisinis reglamentavimas nenustato tam tikrų baldų ar įrenginių užimamo ploto įtakos skaičiuojant kameros plotą, todėl galima preziumuoti, kad skaičiuojant vienam asmeniui tenkančią kameros plotą visas kameros plotas dalijamas iš kameroje laikomų asmenų skaičiaus.

Kaip matyti iš Šiaulių tardymo izoliatoriaus Įskaitos skyriaus 2014-03-14 pažymos Nr. 69/06-1154 „Dėl S. J. laikymo Šiaulių tardymo izoliatoriuje“, pareiškėjas į Šiaulių tardymo izoliatorių pirmą kartą etapuotas 2012-01-17 ir įstaigoje periodiškai laikytas iki 2014-02-04. Pareiškėjas Šiaulių tardymo izoliatoriuje kameroje Nr. 16 buvo laikomas periodais nuo 2012-01-17 iki 2012-01-21 ir nuo 2012-03-01 iki 2012-04-03 su dar 5–11 asmenų ir vienam asmeniui teko nuo 1,59 m² iki 3,18 m², kameroje Nr. 50 – nuo 2012-01-21 iki 2012-01-31 su dar 5–8 asmenimis ir vienam asmeniui teko nuo 2,07 m² iki 3,11 m², kameroje Nr. 90 – periodiškai nuo 2012-01-31 iki 2012-13-01 ir nuo 2012-11-16 iki 2012-11-21 su dar 2–7 asmenimis ir vienam asmeniui teko nuo 2,49 m² iki 6,65 m², kameroje Nr. 9 – periodiškai nuo 2012-04-03 iki 2012-07-25, nuo 2012-08-13 iki 2012-11-16 ir nuo 2012-11-21 iki 2013-01-03 su dar 1–7 asmenimis ir vienam asmeniui teko nuo 2,03 m² iki 8,13 m², kameroje Nr. 46 – laikotarpiais nuo 2012-08-09 iki 2012-08-13 ir nuo 2013-02-12 iki 2013-03-15 su dar 4–6 asmenimis ir vienam asmeniui teko nuo 2,61 m² iki 3,66 m², kameroje Nr. 30 – nuo 2013-01-03 iki 2013-01-29 su dar 3–7 asmenimis ir vienam asmeniui teko nuo 2,92 m²

iki 5,84 m², kameroje Nr. 42 – laikotarpiu nuo 2013-03-15 iki 2013-04-18 su dar 2–5 asmenimis ir vienam asmeniui teko nuo 3,81 m² iki 7,61 m², kameroje Nr. 57 – nuo 2013-12-04 iki 2013-12-10 su dar 4–9 asmenimis ir vienam asmeniui teko nuo 1,99 m² iki 3,99 m², kameroje Nr. 66 – periodiškai nuo 2013-12-10 iki 2014-02-04 su dar 2–9 asmenimis ir vienam asmeniui teko nuo 2,26 m² iki 7,53 m². Kadangi kameroje esančių asmenų skaičius niekada nėra pastovus, pareiškėjui periodiškai tekdavo nuo 1,59 m² (kameroje Nr. 16) iki 8,13 m² (kameroje Nr. 9) gyvenamasis plotas, o tai leidžia daryti išvadą, jog tik tam tikrais atvejais pareiškėjui galimai teko mažesnis kalinimo kameros plotas nei nustatyta norma, o periodiškai ji netgi buvo viršijama.

Pareiškėjas Šiaulių tardymo izoliatoriuje per laikotarpį nuo 2012-01-17 iki 2014-02-04 iš viso buvo kalinamas 456 dienas. Pasivaikščiojimo laiku (1 val. per dieną), medicininių apžiūrų metu, prausimosi pirtyje metu asmenys nebūna gyvenamojoje kameroje. Pareiškėjo pretenzijos atsakovui už šį laikotarpį laikytinos nepagrįstomis ir nesuteikiančiomis pagrindo Šiaulių tardymo izoliatoriaus pareigūnų veiksmus pripažinti neteisėtais. Nenustačius dėl šio laikotarpio Šiaulių tardymo izoliatoriaus neteisėtų veiksmų (vienos iš viešosios atsakomybės sąlygų), pareiškėjo reikalavimas dėl žalos atlyginimo už šį laikotarpį negali būti tenkinamas.

Šiaulių visuomenės sveikatos centras 2012-04-11 atliko patikrinimą (patikrinimo išvados surašytos 2012-04-19 patikrinimo akte Nr. EP-105), kurio metu buvo patikrinta kamera Nr. 9, kurioje pareiškėjas buvo kalinamas laikotarpiais nuo 2012-04-03 iki 2012-07-25, nuo 2012-08-13 iki 2012-11-16 ir nuo 2012-11-21 iki 2013-01-03. Nustatyta, kad kameroje reikalingas paprastas remontas, taip pat nustatyti apšvietos koeficientų pažeidimai bei oro temperatūros neatitiktis. 2012-06-25 buvo atliktas pakartotinis kameros Nr. 9 patikrinimas (patikrinimo išvados surašytos 2012-07-02 patikrinimo akte Nr. EP-237). Nustatyta, kad dirbtinė apšvieta bei oro temperatūra atitinka reikalavimus, bet paprastas remontas kameroje vis dar reikalingas. Kameros Nr. 46, kurioje pareiškėjas buvo laikomas periodais nuo 2012-08-09 iki 2012-08-13 ir nuo 2013-02-12 iki 2013-03-15, Šiaulių visuomenės sveikatos centro patikrinimas buvo atliktas 2012-07-18 (išvados surašytos 2012-07-19 patikrinimo akte Nr. EP-289). Nustatyta, kad pelėsio nėra, lentynėlės tualetu reikmėms laikyti, veidrodys yra, tačiau kameroje reikalingas paprastas remontas. 2013-05-07 Šiaulių visuomenės sveikatos centras atliko patikrinimą (patikrinimo išvados surašytos 2013-05-09 patikrinimo akte Nr. EP-128). Nustatyta, kad kameroje Nr. 66, kurioje pareiškėjas buvo kalinamas periodiškai nuo 2013-12-10 iki 2014-02-04, stalas, kabykla drabužiams yra, sanitarinis mazgas iš dviejų pusių atitvertas presuoto kartono plokštėmis, iš vienos – užuolaidomis, kameroje buvęs atliktas paprastas remontas. Ant sienų ir lubų pelėsio nėra, tiek dirbtinė apšvieta, tiek oro temperatūra bei santykinė oro drėgmė atitinka nustatytus reikalavimus. Kamera Nr. 66 dar kartą buvo tikrinta 2014-02-03 (išvados surašytos 2014-02-12 patikrinimo akte Nr. Ep-27). Nustatyta, kad tiek dirbtinė apšvieta, tiek santykinės drėgmės matavimai atitinka reglamentuojamas normas, 2013 m. spalio-lapkričio mėnesiais atliktas einamasis kameros remontas, pelėsio nėra, tualetas atskirtas nuo kameros orientuotų skiedrų plokšte ir užuolaida.

Kalėjimų departamento prie Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos direktoriaus 2009 m. liepos 10 d. įsakymu Nr. V-176 patvirtintų Tardymo izoliatorių įrengimo ir eksploatavimo taisyklių 13 punkte nustatyta, kad gyvenimo ir buities sąlygos kameroje turi atitikti Lietuvos Respublikos higienos normas. Tardymo izoliatorių įrengimo ir eksploatavimo taisyklių 2 punktas nustato: taisyklės taikomos naujai statomiems, rekonstruojamiems ar kapitaliai remontuojamiems tardymo izoliatoriams. Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2010 m. kovo 30 d. įsakymu Nr. V-241 patvirtintos Lietuvos higienos normos HN 76:2010 „Laisvės atėmimo vietos: bendrieji sveikatos saugos reikalavimai“ 2 punktas įtvirtina analogiško pobūdžio nuostatą: veikiančioms laisvės atėmimo vietoms taikomi tik tie šios higienos normos reikalavimai, kurie nesusiję su pastato ar patalpų rekonstrukcijos darbais. Šiaulių tardymo izoliatorius pastatytas ir įrengtas iki Kalėjimų departamento prie Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos direktoriaus įsakymo „Dėl tardymo izoliatorių įrengimo ir eksploatavimo taisyklių patvirtinimo“ ir Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro įsakymo „Dėl Lietuvos higienos normos HN 76:2010 „Laisvės atėmimo vietos: bendrieji sveikatos saugos reikalavimai“ patvirtinimo“ įsigaliojimo, todėl nagrinėjamu atveju, analizuojant pareiškėjo laikymo įstaigoje sąlygas, taikytinos tik tos

taisyklių nuostatos ir tie higienos normos reikalavimai, kurie nesusiję su pastato ar patalpų rekonstrukcijos darbais. Lietuvos Respublikos higienos normos HN 76:2010 „Laisvės atėmimo vietos: bendrieji sveikatos saugos reikalavimai“, patvirtintos Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2010 m. kovo 30 d. įsakymu Nr. V-241, 58 punktas reglamentuoja, kad laisvės atėmimo vietose laikomi asmenys privalo nuolat rūpintis švaros bei tvarkos palaikymu gyvenamosiose patalpose. Teisės aktuose imperatyviai nustatyta pareiga patiems kameroje esantiems asmenims rūpintis švara ir tvarka patalpoje. Kamerų būklė priklauso pirmiausia nuo pačių jose laikomų asmenų elgesio: nesuinteresuoti palaikyti švarą ir tvarką ar tausoti įstaigos patalpas asmenys niokoja įstaigos turtą, blogina patalpų būklę. Atsakovas negali būti atsakingas už tai, jog įstaigoje kalinami asmenys patys nevykdo ar netinkamai vykdo jiems nustatytas pareigas, susijusias su laikymo sąlygomis kameroje.

Atsakovas pabrėžia, kad įstaiga veikia 1911 m. pastatytame pastate, yra nuolat perpildyta. Šiaulių tardymo izoliatorius pastatytas laikantis jo statybos metu galiojusių reikalavimų, be to, Šiaulių tardymo izoliatorius yra įtrauktas į Kultūros vertybių registrą bei saugomų objektų sąrašą (pagal Kultūros vertybių apsaugos departamento prie Lietuvos Respublikos kultūros ministerijos direktoriaus 2003 m. gruodžio 31 d. įsakymą Nr. Į-516 „Dėl objektų įrašymo į Lietuvos Respublikos nekilnojamųjų kultūros vertybių registrą“ bei Lietuvos Respublikos kultūros ministro 2005 m. balandžio 29 d. įsakymą Nr. IV-190 „Dėl nekilnojamųjų kultūros vertybių pripažinimo saugomomis“). Šiaulių tardymo izoliatorius pripažintas saugotinu viešajam pažinimui ir naudojimui. Pagal Lietuvos Respublikos nekilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymo 19 straipsnį, viešajam pažinimui ir naudojimui saugomame objekte draudžiami vertingąsias savybes sumenkinantys statybos darbai. Atsakovas niekaip neišskyrė pareiškėjo iš kitų įstaigoje laikomų asmenų ir jam tyčia nesudarė blogesnių laikymo sąlygų ir netaikė kokių nors įstatymo nenumatytų apribojimų.

Atvykstantiems ir išvykstantiems suimtiesiems ir nuteistiesiems visa asmens krata įstaigoje pareiškėjo buvimo Šiaulių tardymo izoliatoriuje laikotarpiu buvo atliekama administracinės teritorijos pastato rūsyje esančioje apžiūros ir daiktų patikrinimo patalpoje.

Laisvės atėmimo vietų įrengimo ir priežiūros sveikatos saugos reikalavimus nustato Lietuvos Respublikos higienos norma HN 76:2010 „Laisvės atėmimo vietos: bendrieji sveikatos saugos reikalavimai“, patvirtinta Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2010 m. kovo 30 d. įsakymu Nr. V-241. Apžiūros ir daiktų patikrinimo patalpoje 2013-02-07 buvo atliktas Šiaulių visuomenės sveikatos centro patikrinimas, kurio išvados išdėstytos 2013-02-08 patikrinimo akte Nr. EP-6 (kaip matyti iš Šiaulių tardymo izoliatoriaus Įskaitos skyriaus 2014-03-14 pažymos Nr. 69/06-1154 „Dėl S. J. laikymo Šiaulių tardymo izoliatoriuje“, pareiškėjas apžiūros ir daiktų patikrinimo patalpos patikrinimo metu net nebuvo įstaigoje). Iš patikrinimo akto matyti, kad ankstyvą žiemos rytą oro temperatūra tebuvo kiek mažesnė, nei nustatyta higienos normoje. Be to, mikroklimato parametrams yra būdingas momentiškus, todėl konkrečių rodiklių nustatymas patikrinimo metu nesudaro prielaidų teigti, jog tokie patys rodikliai patalpoje vyrauja nuolat. Atsakovas taip pat pažymi, kad administracinio pastato patalpos vėdinamos natūraliu būdu per langus bei duris, todėl išmatuota oro temperatūra neparodo tikslios jutiminės temperatūros patalpoje. 18-22? C temperatūra laikoma optimalia protiniam darbui, todėl 2,4? žemesnė temperatūra operatyviai vykdomos visos asmens kratos metu (išsirengęs iki apatinių rūbų asmuo būna 1-2 minutes, t.y., kol nusirengia, rūbai patikrinami rentgeno aparatu ir asmuo apsirengia) neturėtų būti pripažįstama galinčia sukelti neigiamus išgyvenimus. Patikrinimo akto turinys taip pat paneigia pareiškėjo dėstomas aplinkybes, esą sąlygos apžiūros ir daiktų patikrinimo patalpoje antisanitarinės. Pareiškėjo teiginiai dėl šalčio, absurdiškų sąlygų, netikslūs ir nepagrįsti objektyviais įrodymais, dėstomi remiantis subjektyviais pojūčiais, todėl jų teisingumo nėra galimybės įvertinti. Dėl šių priežasčių byloje negalima nustatyti neteisėtų atsakovo veiksmų ar neveikimo.

Tabako kontrolės įstatymo 3 straipsnis nustato, kad vienas iš valstybės tabako kontrolės politikos principų yra ginti žmogaus teises į aplinką be tabako dūmų, o 19 straipsnio 1 dalies 3 punktas

numato, kad Lietuvos Respublikoje rūkyti (vartoti tabako gaminius) draudžiama bendrose gyvenamosiose, kitose bendro naudojimo patalpose, kuriose nerūkantieji gali būti priversti kvėpuoti tabako dūmais užterštu oru. Sveikatos apsaugos ministro 2010-03-30 įsakymu Nr. V-241 patvirtintos higienos normos Nr. HN76-2010 „Laisvės atėmimo vietos: bendrieji sveikatos saugos reikalavimai“ 6 punkte nustatyta, kad laisvės atėmimo vietose laikomiems asmenims turi būti sudaroma saugi sveikatai gyvenamoji aplinka. Laisvės atėmimo vietose laikomiems asmenims draudžiama rūkyti laisvės atėmimo vietų gyvenamosiose, kitose bendro naudojimo patalpose, jeigu nerūkantieji būtų priversti kvėpuoti tabako dūmais užterštu oru (14 p.). Iki šios higienos normos įsigaliojimo draudimai, susiję su rūkymu laisvės atėmimo vietose, teisės aktuose, reglamentuojančiuose sveikatos saugos reikalavimus laisvės atėmimo vietose, įtvirtinti nebuvo.

Nei Bausmių vykdymo kodekso, nei Suėmimo vykdymo įstatymo nuostatos, reglamentuojančios suimtųjų ir nuteistųjų izoliavimą, nereglamentuoja, kad nerūkantys asmenys turi būti izoliuotai laikomi nuo rūkančių asmenų. Įstaigoje nėra priimta teisės aktų, susijusių su Lietuvos Respublikos tabako kontrolės įstatymo 19 straipsnio 1 dalies 3 punkto įgyvendinimu. Nuo 2010 metų Šiaulių tardymo izoliatoriuje, įgyvendinant Tabako kontrolės įstatymo ir higienos normos HN76:2010 nuostatas, taikoma praktika, kuomet į įstaigą atvykę asmenys jų pageidavimu yra paskiriami į dviejų tipų kameras ? rūkančiųjų ir nerūkantiųjų. Šiaulių tardymo izoliatoriaus atsakingi pareigūnai išsiaiškina naujai į tardymo izoliatorių atvykusio asmens žalingus įpročius ir vadovaudamiesi gauta informacija sprendžia suimtojo (nuteistojo) paskyrimo į gyvenamąją vietą klausimą. Jokių nusiskundimų dėl laikymo su rūkančiais asmenimis pareiškėjas įstaigai nėra pateikęs. Skundą teismui pareiškėjas pateikė tik 2014 m., be to, pats nenurodo galimai esant nerūkantis ir šios aplinkybės niekaip nepagrindžia, o skundžiasi abstrakčiai – dėl tariamo rūkančiųjų ir nerūkantiųjų asmenų laikymo toje pačioje kameroje fakto. Atsakovas pažymi, kad pareiškėjas nenurodo, jog būtų buvę pažeistos jo teisės nebūti verčiamam kvėpuoti tabako dūmais.

Įstaiga teisės aktų reikalavimų ir pareiškėjo teisių nepažeidė, nes pareiškėjas buvo laikomas įstaigoje nesant jokių pareiškėjo pretenzijų dėl galiojančių Tabako kontrolės įstatymo nuostatų įgyvendinimo. Įstaiga negali būti laikoma atsakinga, jei laikomi asmenys sąmoningai nuslepia, manipuliuoja ar teikia melagingą informaciją apie savo žalingus įpročius ir dėl to yra laikomi rūkančiųjų/nerūkantiųjų gyvenamosiose patalpose. Be to, atsakovas atkreipia dėmesį į teismų praktiką, anot kurios, tuo atveju, kai pareiškėjas į administraciją su prašymu ar skundu dėl to, kad kameroje rūkoma, raštu nesikreipė, nėra jokio pagrindo spręsti, jog laisvės atėmimo vietos administracija nesiėmė reikiamų veiksmų, kad būtų užtikrintas draudimas rūkyti gyvenamosiose ar kitose bendro naudojimo patalpose, dėl ko, laikydama pareiškėją kartu su šiose patalpose rūkančiais nuteistaisiais, būtų pažeidusi teisės aktų reikalavimus (Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2013 m. rugsėjo 23 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A-442-1251/2013). Tokia teismų pozicija minėto teisinio reglamentavimo atžvilgiu taip pat rodo, jog gintinos galimai pažeistos nerūkantiųjų teisės, o ne rūkančiųjų pretenzijos. Atsižvelgiant į tai, kad teisės aktuose įtvirtintas nerūkantiųjų teisių į sveiką aplinką užtikrinimas, o ne rūkančiųjų interesai, pareiškėjo abstraktūs ir neįrodyti argumentai dėl rūkančiųjų laikymo su nerūkantiisiais nelaikytini neturtinę žalą galėjusiomis sukelti aplinkybėmis. Pareiškėjo saugomos įstatymų teisės ir teisėti lūkesčiai, susiję su rūkymu, nebuvo pažeisti, todėl atsakovo veikimas nelaikytinas turinčiu neteisėtumo požymių.

Europos Žmogaus Teisių Teismas pasisakė, kad tam tikra kančia ar pažeminimas ? tai dažnai būdingi ar neišvengiami bausmės formos ar laisvės atėmimo priemonių elementai. Valstybė privalo užtikrinti, kad asmens įkalinimo sąlygos nepažeistų jo žmogiškojo orumo, kad priemonės vykdymo būdas ir metodas nesukeltų jam tokių kančių ir sunkumų, kurių intensyvumas viršytų neišvengiamai įkalinimui būdingą kentėjimo laipsnį. Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas 2007 m. lapkričio 5 d. nutartyje administracinėje byloje Nr. A-17-1001/2007 nurodė, kad siekiant neturtinės žalos atlyginimo, būtina nustatyti, jog tas asmuo, kuris kreipėsi teisminės gynybos, tikrai patyrė fizinį skausmą, dvasiškai išgyveno, realiai patyrė emocinę depresiją, pažeminimai buvo apčiuopiami, reputacijos pablogėjimas juntamas ir ši dvasinė skriauda, pasireiškus vienu arba keletu iš išvardintų elementų, nebuvo vienkartinio pobūdžio ar momentinė. Pareiškėjo dėstomos

neturtinės žalos atsiradimą sąlygoti galinčios aplinkybės neįrodo realaus neturtinės žalos egzistavimo fakto.

Deliktinė atsakomybė yra viena iš civilinės atsakomybės rūšių, todėl jai atsirasti yra būtina nustatyti bendrosios civilinės atsakomybės sąlygų visumą, nurodytą Civilinio kodekso 6.246–6.249 straipsniuose. Civilinio kodekso 6.271 straipsnyje numatyta viešoji atsakomybė atsiranda esant trimis sąlygoms: neteisėtiems veiksams ar neveikimui, žalai ir priežastiniam ryšiui tarp neteisėtų veikslių (neveikimo) ir žalos. Vadinasi, reikalavimas dėl žalos atlyginimo (tiek turtinės, tiek neturtinės) privalo būti tenkinamas tik nustatius visumą viešosios atsakomybės sąlygų: pareiškėjo nurodytos valdžios institucijos neteisėtus veiksmus ar neveikimą, žalos pareiškėjui padarymo faktą ir priežastinį ryšį tarp valdžios institucijos neteisėtų veikslių (neveikimo) ir atsiradusios žalos. Nenustačius bent vienos iš nurodytų trijų viešosios atsakomybės sąlygų, valstybei pagal Civilinio kodekso 6.271 straipsnį nekyla prievolė atlyginti turtinę ar neturtinę žalą (Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2010 m. lapkričio 15 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A?525?1355/2010). Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 6.250 straipsnio 1 dalis apibrėžia, kad neturtinė žala yra asmens fizinis skausmas, dvasiniai išgyvenimai, nepatogumai, dvasinis sukrėtimas, emocinė depresija, pažeminimas, reputacijos pablogėjimas, bendravimo galimybių sumažėjimas ir kita, teismo įvertinti pinigais. Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 6.250 straipsnio taikymo teisminėje praktikoje buvo ne kartą išaiškinta, kad neturtinė žala pripažintinas ne bet koks valdžios institucijų neteisėtais veiksmais (neveikimu) asmeniui, kuris kreipėsi teisminės gynybos, padarytas neigiamas poveikis; kad neturtinė žala gali būti konstatuojama tik tada, kai nustatoma, kad poveikis buvo pakankamai intensyvus, o ne mažareikšmis ir smulkmeniškasis, kai nustatoma, kad asmuo tikrai patyrė dvasinius išgyvenimus, realiai pajautė emocinę depresiją, pažeminimai buvo apčiuopiami, reputacijos pablogėjimas juntamas ir ši dvasinė skriauda, pasireiškus vienu arba keletu iš išvardytų elementų, nebuvo vienkartinio pobūdžio ar momentinė. Asmens patirtų dvasinių ir fizinių kančių (Civilinio kodekso 6.250 str. prasme), jei jos realiai patiriamos, poveikis asmens fizinei ir psichinei sveikatai yra skaudžiausias ir labiausiai juntamas tuo laiku, kai asmenį veikia šias kančias sukeliantys neteisėti aktai (Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 6.271 str. prasme). Iš byloje esančių Šiaulių tardymo izoliatoriaus Socialinės reabilitacijos skyriaus 2014-03-12 pažymos Nr. 61/04-382 ir 2014-03-25 pažymos Nr. 61/04-445 matyti, kad pareiškėjas su jokiais prašymais, skundais ar pasiūlymais per visą savo buvimą Šiaulių tardymo izoliatoriuje į įstaigos direktorių nesikreipė. Jis savo skundą grindžia abstrakčiais argumentais, reiškia bendro pobūdžio nusiskundimus, nebūtinai sąlygotus laikymo sąlygų, ir jų nepagrindžia jokiais įrodymais. Turtinė žala turi būti tikra, konkreti, įrodyta ir kiekybiškai įvertinta, pareiga įrodyti, kad tam tikra žala patirta, tenka pareiškėjui, pareiškėjas taip pat privalo pagrįsti ir įrodyti priežastinį ryšį tarp jo nurodomos žalos ir neteisėtų veikslių (Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2011 m. kovo 30 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A-444-669/2011). Pareiškėjas nepateikia jokių duomenų, kurie leistų konstatuoti patirtą neturtinę žalą, kurią būtų galima susieti su asmens laikymo Šiaulių tardymo izoliatoriuje sąlygomis. Tai leidžia daryti išvadą, kad pareiškėjo teiginiai apie patirtą neturtinę žalą yra nepagrįsti. Minėta, kad nenustačius bent vienos iš viešosios atsakomybės sąlygų, valstybei neatsiranda prievolė atlyginti turtinę ar neturtinę žalą Civilinio kodekso 6.271 str. pagrindu.

Konstitucinis Teismas 2006 m. rugpjūčio 19 d. nutarime, be kita ko, konstatavo, kad asmeniui teisė į žalos, padarytos neteisėtais valstybės institucijų, pareigūnų veiksmais, atlyginimą atsiranda *tik tada*, kai įstatymų nustatyta tvarka yra konstatuojama, kad valstybės institucijos, pareigūnai atliko neteisėtus veiksmus ir kad žala asmeniui atsirado *būtent dėl tų* valstybės institucijų, pareigūnų neteisėtų veikslių. Atsižvelgiant į teismų praktikoje pabrėžiamus neturtinės žalos instituto taikymo aspektus, siekiant nustatyti pareiškėjo reikalavimo atlyginti neturtinę žalą pagrįstumą, turi būti atsižvelgiama į konkrečias kalinimo sąlygas, turi būti įvertinti įrodymai, pagrindžiantys pareiškėjo patirtą neturtinę žalą, o ne prielaidos apie galimą teisių pažeidimą.

Atsakovas taip pat prašo teismo sprendžiant neturtinės žalos priteisimo pareiškėjui klausimą atsižvelgti į tai, kad įstaiga pagal galimybes siekė įgyvendinti galiojančius teisės aktus ir nebuvo neigiamo veikimo, nukreipto išimtinai prieš pareiškėją, pareiškėjo laikymas teisės aktu

neatitinkančiomis sąlygomis buvo su pertraukomis ir tik periodinis, neigiamas veikimas buvo mažareikšmis ir nesukėlęs ilgalaikių neigiamų pasekmių.

Pareiškėjo skundas tenkintinas iš dalies.

Nagrinėjamoje byloje pareiškėjas S. J. skundu kreipėsi į teismą, prašydamas priteisti jam neturtinės žalos atlyginimą. Neturtinę žalą pareiškėjas kildina iš esmės iš neteisėtų valdžios institucijos veiksmų, neužtikrinant jam tinkamų kalinimo sąlygų Šiaulių tardymo izoliatoriuje.

CK 6.271 straipsnio 1 dalis nustato, kad žalą, atsiradusią dėl valstybės valdžios institucijų neteisėtų aktų, privalo atlyginti valstybė iš valstybės biudžeto, nepaisydama konkretaus valstybės tarnautojo ar kito valstybės valdžios institucijos darbuotojo kaltės. Šioje įstatymo normoje numatytos civilinės atsakomybės subjektas yra specialusis – viešas asmuo (valstybė arba savivaldybė). Šis atsakomybės subjekto ypatumas (viešas asmuo) lemia šioje įstatymo normoje numatytos civilinės atsakomybės taikymo ypatumus, kadangi valstybės civilinė atsakomybė atsiranda esant trimis sąlygoms (civilinė atsakomybė be kaltės): valstybės valdžios institucijų neteisėtiems veiksams (neveikimui), žalai ir priežastiniam ryšiui tarp valstybės valdžios institucijų neteisėtų veiksmų (neveikimo) ir žalos. Todėl reikalavimas dėl žalos (tiek turtinės, tiek neturtinės), kuri kildinama iš valdžios institucijų neteisėtų veiksmų, atlyginimo gali būti tenkinamas, nustačius minėtų civilinės atsakomybės atsiradimo sąlygų visumą. Nesant bent vienos iš šių sąlygų, viešoji atsakomybė negalima.

Tam, kad būtų konstatuotas neteisėtumas CK 6.271 straipsnio prasme, reikia nustatyti, jog valdžios institucijos darbuotojai neveikė taip, kaip pagal įstatymus privalėjo veikti, neįvykdė jiems teisės aktais priskirtų funkcijų arba nors ir vykdė šias funkcijas, tačiau veikė nepateisinamai aplaidžiai, pažeisdami bendro pobūdžio pareigą elgtis atidžiai ir rūpestingai. Sprendžiant dėl atitinkamos valstybės valdžios institucijos (jos pareigūnų) veikos neteisėtumo (CK 6.271 straipsnio prasme), kiekvienu atveju yra būtina nustatyti, kokios konkrečios teisės normos, kurios reglamentuoja skundžiamos institucijos veiklą, buvo pažeistos, kaip būtent šie pažeidimai pasireiškė asmeniui, teigiančiam, kad jis dėl tokių veiksmų (neveikimo) patyrė žalą, taip pat tai, ar atitinkamos pasekmės (jei jos nustatomos) atsirado būtent dėl tų valstybės institucijų, pareigūnų neteisėtų veiksmų. Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas 2006 m. rugpjūčio 19 d. nutarime, be kita ko, konstatavo, kad asmeniui teisė į žalos, padarytos neteisėtais valstybės institucijų, pareigūnų veiksmais, atlyginimą atsiranda tik tada, kai įstatymų nustatyta tvarka yra konstatuojama, kad valstybės institucijos, pareigūnai atliko neteisėtus veiksmus ir, kad žala asmeniui atsirado būtent dėl tų valstybės institucijų, pareigūnų neteisėtų veiksmų.

Nagrinėjamu atveju pareiškėjas skundu siekia, jog jam iš Lietuvos valstybės, atstovaujamos Šiaulių tardymo izoliatoriaus, būtų priteistas neturtinės žalos atlyginimas. Neturtinę žalą grindžia tuo, kad laikymo sąlygos neatitiko įstatymuose numatytų reikalavimų. Teigia, jog kameros neatitiko sveikatos ir higienos normų reikalavimų bei buvo perpildytos, todėl pažeistas minimalus kameros ploto, tenkančio vienam asmeniui, reikalavimas.

Byloje nustatyta, jog pareiškėjas neturtinę žalą kildina iš netinkamų kalinimo sąlygų, todėl nagrinėjamoje byloje aktualus Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos 3 straipsnis, kuris nustato, kad niekas negali būti kankinamas, patirti nežmonišką ar žeminantį jo orumą elgesį arba būti taip baudžiamas. Europos Žmogaus Teisių Teismas (toliau – ir EŽTT) yra pažymėjęs, kad Konvencijos 3 straipsnis įtvirtina vieną pagrindinių demokratinės valstybės vertybių, ji įtvirtina absoliutų kankinimo, nežmoniško ar žeminančio elgesio draudimą, toks draudimas nepriklauso nuo aukos elgesio (žr., pvz., 2011 m. sausio 20 d. EŽTT sprendimą *Mandic ir Jovic prieš Slovėniją* ir jame nurodytą teismo praktiką).

EŽTT savo jurisprudencijoje ne kartą yra išaiškinęs, kad Konvencija įpareigoja valstybę užtikrinti, kad asmens kalinimo sąlygos nepažeistų jo žmogiškojo orumo, kad šios priemonės vykdymo būdas ir metodas nesukeltų jam tokių kančių ir sunkumų, kurių intensyvumas viršytų neišvengiamai

kalinimui būdingą kentėjimo laipsnį, ir kad, atsižvelgiant į praktinius su įkalinimu susijusius poreikius, būtų adekvačiai užtikrinama jo sveikata ir gerovė. Valstybė turi garantuoti, kad kalinami asmenys būtų laikomi sąlygomis, kurios užtikrina, kad jų orumas būtų gerbiamas, o bausmių vykdymo būdai ir metodai nesukelia šiems asmenims didesnių ir intensyvesnių išgyvenimų už tuos, kurie yra neišvengiami asmeniui būnant kalinamu (žr. pvz., EŽTT 2000 m. spalio 26 d. sprendimą byloje *Kudla prieš Lenkiją*, 2001 m. liepos 24 d. sprendimą *V. prieš Lietuvą*). Pagal EŽTT suformuotą praktiką tam, kad netinkamas elgesys patektų į Konvencijos 3 straipsnio reguliavimo sritį, jis turi pasiekti minimalų žiaurumo lygį. Šio minimalaus žiaurumo lygio vertinimas yra reliatyvus; jis priklauso nuo visų bylos aplinkybių, tokių kaip elgesio trukmė, jo fizinis ir psichinis poveikis ir tam tikrais atvejais nukentėjusiojo lytis, amžius bei jo sveikatos būklė. Be to, spręsdamas, ar elgesys pagal Konvencijos 3 straipsnį yra „žeminantis orumą“, teismas atsižvelgia į tai, ar jo tikslas yra pažeminti asmenį ir ar tai neigiamai paveikė asmenį su Konvencijos 3 straipsniu nesuderinamu būdu (žr., pvz., EŽTT 2001 m. balandžio 21 d. sprendimą byloje *Peers prieš Graikiją*).

Teismas atkreipia dėmesį ir į tai, kad EŽTT savo praktikoje yra ne kartą nurodęs, jog nepaprastai didelis kameros erdvės trūkumas yra labai reikšmingas faktorius sprendžiant, ar taikomos sulaikymo sąlygos buvo „žeminančios“ EŽTK 3 straipsnio požiūriu (žr., pvz., 2005 m. balandžio 7 d. sprendimą *K. prieš Lietuvą*; 2012 m. sausio 10 d. sprendimą *Ananyev ir kiti prieš Rusiją*). EŽTT ne kartą yra nurodęs, kad tais atvejais, kai pareiškėjams teko mažiau negu trys kvadratiniai metrai grindų ploto, kameros perpildymas turi būti laikomas toks didelis, kad savaime pateisina EŽTK 3 straipsnio pažeidimą (žr., pvz., 2011 m. sausio 20 d. EŽTT sprendimą *Mandic ir Jovic prieš Slovėniją*; 2012 m. sausio 10 d. sprendimą *Ananyev ir kiti prieš Rusiją* ir juose nurodytą teismo praktiką).

Lietuvos Respublikos kardomojo kalnimo įstatymo 3 straipsnio 1 dalyje nurodyta, kad tardymo izoliatoriaus administracija, užtikrindama suėmimo vykdymo tvarką ir tinkamas asmenų laikymo tardymo izoliatoriuose sąlygas, vadovaujasi Lietuvos Respublikos Konstitucija, šiuo ir kitais įstatymais, Lietuvos Respublikos tarptautinėmis sutartimis, kitais nacionaliniais ir Europos Sąjungos teisės aktais. Pagal Kalėjų departamento prie Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos direktoriaus 2010 m. gegužės 11 d. įsakymo Nr. V-124 „Dėl didžiausio tardymo izoliatoriuje ir areštinėje leidžiamų laikyti asmenų skaičiaus ir minimalaus ploto, tenkančio vienam asmeniui, tardymo izoliatoriaus ir areštinės kameroje nustatymo“ 1.3.1 punktą, iki Laisvės atėmimo vietų modernizavimo strategijos įgyvendinimo priemonių 2009–2017 metų plane, patvirtintame Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2009 m. rugšėjo 30 d. nutarimu Nr. 1248, numatytų priemonių įgyvendinimo vienam asmeniui tenkantis minimalus plotas tardymo izoliatoriaus kameroje negali būti mažesnis kaip 3,6 m².

Byloje yra pateikta 2014 m. kovo 14 d. Šiaulių tardymo izoliatoriaus pažyma Nr. 69/06-1154 „Dėl S. J. laikymo Šiaulių tardymo izoliatoriuje“ (b. l. 13), iš kurios matyti, kad pareiškėjas į Šiaulių tardymo izoliatorių pirmą kartą etapuotas 2012-01-17 ir įstaigoje periodiškai laikytas iki 2014-02-04. Pareiškėjas Šiaulių tardymo izoliatoriuje kameroje Nr. 16 buvo laikomas nuo 2012-01-17 iki 2012-01-21, nuo 2012-03-01 iki 2012-04-03 su dar 5–11 asmenų ir vienam asmeniui teko nuo 1,59 m² iki 3,18 m², kameroje Nr. 50 – nuo 2012-01-21 iki 2012-01-31 su dar 5–8 asmenimis ir vienam asmeniui teko nuo 2,07 m² iki 3,11 m², kameroje Nr. 90 – nuo 2012-01-31 iki 2012-13-01, nuo 2012-11-16 iki 2012-11-21 su dar 2–7 asmenimis ir vienam asmeniui teko nuo 2,49 m² iki 6,65 m², kameroje Nr. 9 – nuo 2012-04-03 iki 2012-07-25, nuo 2012-08-13 iki 2012-11-16, nuo 2012-11-21 iki 2013-01-03 su dar 1–7 asmenimis ir vienam asmeniui teko nuo 2,03 m² iki 8,13 m², kameroje Nr. 46 – nuo 2012-08-09 iki 2012-08-13, nuo 2013-02-12 iki 2013-03-15 su dar 4–6 asmenimis ir vienam asmeniui teko nuo 2,61 m² iki 3,66 m², kameroje Nr. 30 – nuo 2013-01-03 iki 2013-01-29 su dar 3–7 asmenimis ir vienam asmeniui teko nuo 2,92 m² iki 5,84 m², kameroje Nr. 42 – nuo 2013-03-15 iki 2013-04-18 su dar 2–5 asmenimis ir vienam asmeniui teko nuo 3,81 m² iki 7,61 m², kameroje Nr. 57 – nuo 2013-12-04 iki 2013-12-10 su dar 4–9 asmenimis ir vienam asmeniui teko nuo 1,99 m² iki 3,99 m², kameroje Nr. 66 – nuo 2013-12-10 iki 2014-02-04 su dar 2–9 asmenimis ir vienam asmeniui teko nuo 2,26 m² iki 7,53 m². Kaip atsiliepime nurodė atsakovas, kameroje

esančių asmenų skaičius niekada nėra pastovus, todėl pareiškėjui tekdavo nuo 1,59 m² (kameroje Nr. 16) iki 8,13 m² (kameroje Nr. 9) gyvenamasis plotas, o tai leidžia daryti išvadą, jog tik tam tikrais atvejais pareiškėjui galimai teko mažesnis kalinimo kameros plotas nei nustatyta norma, t. y. nurodytas reikalavimas buvo pažeistas, todėl Šiaulių tardymo izoliatoriaus administracija pažeidė pareiškėjo subjektinę teisę būti kalinamam kameroje, kurioje jam tektų ne mažiau nei 3,6 m² kameros ploto, t. y. neveikė taip, kaip pagal įstatymus ši institucija ar jos darbuotojai privalėjo veikti. Pareiškėjas Šiaulių tardymo izoliatoriuje per laikotarpį nuo 2012-01-17 iki 2014-02-04 iš viso buvo laikomas 456 dienas ir pareiškėjui apie 350 dienų galimai teko mažesnis kalinimo kameros plotas nei nustatyta norma.

Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo praktikoje nuosekliai laikomasi pozicijos, jog asmuo, kuris yra kalinamas nepriimtinais sąlygomis, patiria neturtinę žalą, kaip ji yra apibrėžta CK 6.250 straipsnio 1 dalyje (pvz., administracinės bylos Nr. A¹⁴³-1966/2008, A⁵⁰²-734/2009). Ši aplinkybė taip pat konstatuota ir EŽTT praktikoje (pvz., 2008 m. lapkričio 18 d. sprendimas byloje *S. prieš Lietuvą* (pareiškimo Nr. 871/02). Taigi ta aplinkybė, jog asmuo tam tikrą laiką buvo laikomas nepriimtinais sąlygomis, nesilaikant teisės aktų reikalavimų, administracinių teismų praktikoje pripažįstama pagrindu neturtinei žalai atlyginti.

Pagal CK 6.250 straipsnio 1 dalį, neturtinė žala – tai asmens fizinis skausmas, dvasiniai išgyvenimai, nepatogumai, dvasinis sukrėtimas, emocinė depresija, pažeminimas, reputacijos pablogėjimas, bendravimo galimybių sumažėjimas ir kt., teismo įvertinta pinigais. Neturtinės žalos atlyginimo dydžio nustatymą, kaip ir atlyginimo teisinius pagrindus, lemia šios žalos prigimtis ir objektas. Neturtinė žala atlyginama pažeidus vertybes, kurių įkainoti neįmanoma, ir pasireiškia neturtinio pobūdžio praradimais, kurie negali būti tiksliai apskaičiuojami piniginiu ekvivalentu. Priteisiant neturtinės žalos atlyginimą vadovujamasi teisingo žalos atlyginimo koncepcija, besiremiančia įstatymo ar teismų praktikos suformuotais vertinamaisiais subjektyviais ir objektyviais kriterijais, leidžiančiais kuo teisingiau nustatyti ir atlyginti asmeniui padarytą žalą, atkurti pažeistų teisių pusiausvyrą ir suponuojančiais pareigą preciziškai įvertinti konkrečios situacijos aplinkybes. Neturtinės žalos prigimtis lemia tai, kad nėra galimybės šią žalą tiksliai apskaičiuoti, gražinti nukentėjusįjį į buvusią padėtį ar rasti tikslų piniginių tokios žalos ekvivalentą. Neturtinės žalos dydį nustato teismas, o ją patyręs asmuo turi pateikti teismui kuo daugiau ir kuo svarbesnių žalos dydžiui nustatyti reikšmingų kriterijų. Teismas pagal teisinius kriterijus nustato priteistiną neturtinės žalos dydį. Pareiškėjo prašoma atlyginti neturtinės žalos suma vertinama kaip nevaržanti teismo diskrecijos nustatyti neturtinės žalos dydį konkrečioje byloje ir yra tik viena reikšmingų bylai aplinkybių, į kurią teismas turi atsižvelgti. Kriterijai, į kuriuos turi atsižvelgti teismas, nustatyti įstatyme (CK 6.250 straipsnio 2 dalis). CK 6.250 straipsnio 2 dalyje įtvirtintas nebaigtinis tokių kriterijų sąrašas: žalos pasekmės, žalą padariusio asmens kaltė, jo turtinė padėtis, padarytos turtinės žalos dydis bei kitos turinčios reikšmę bylai aplinkybės, taip pat sąžiningumo, teisingumo ir protingumo kriterijai.

Pažymėtina, jog neturtinės žalos dydį pagrindžiančių kriterijų sąrašas nebaigtinis, o kiekvienu konkrečiu atveju pažeidžiama skirtinga įstatymo saugoma teisinė vertybė ir neturtinė žala patiriama individualiai, tai teismas turėtų spręsti dėl materialios kompensacijos už patirtą neturtinę žalą dydžio, aiškindamasis ir vertindamas individualias bylai svarbias neturtinės žalos padarymo aplinkybes ir kitus faktus, reikšmingus nustatant tokio pobūdžio žalos dydį, atsižvelgdamas į įstatyme bei teismų praktikoje įtvirtintus ir teismo šiuo konkrečiu atveju reikšmingais pripažintus kriterijus. Neturtinės žalos atlyginimo teisinius pagrindus, dydžio nustatymą lemia šios žalos prigimtis ir objektas. Sprendžiant dėl neturtinės žalos dydžio, atsižvelgtina ir į tokias reikšmingas bendro pobūdžio aplinkybes, kaip bendrą šalies ekonominę situaciją, pragyvenimo lygį bei bendruosius teisės principus.

Atsižvelgus į kalinimo neatitinkančiomis teisės aktų reikalavimų sąlygomis trukmę, į pareiškėjo patirtus nepatogumus, kurių intensyvumas viršijo neišvengiamai kalinimui būdingus nepatogumus ir kurie žemina žmogiškąjį orumą, sukelia dvasines kančias, į kitus pirmiau minėtus teismų praktikoje įtvirtintus neturtinės žalos dydžio nustatymo kriterijus, vadovaujantis sąžiningumo,

teisingumo ir protingumo kriterijais, darytina išvada, kad pareiškėjas patyrė neturtinę žalą (dvasinius išgyvenimus, nepatogumus, pažeminimą), kuri negali būti kompensuojama vien tik pareiškėjo teisių pažeidimo pripažinimu.

Nagrinėjamu atveju pareiškėjo aiškinimas, kad Šiaulių tardymo izoliatoriuje kalnimo sąlygos neatitiko teisės aktų reikalavimų, nes kameros nuolat perpildytos, jose tamsu, drėgna, šalta, atvykstant ar išvykstant iš Šiaulių tardymo izoliatoriaus asmens apžiūros atliekamos antisanitarinėmis sąlygomis: šalta, purvina, o daiktai dedami į nešvarias dėzes, iš dalies neatitinka tikrovės. Atsakovas pateikė Šiaulių visuomenės sveikatos centro 2012 m. balandžio 19 d. patikrinimo aktą Nr. EP-105 (b. l. 16–27, patikrinimas atliktas 2012 m. balandžio 11 d.), patikrinus apgyvendinimo kamerą Nr. 9, kurioje buvo pareiškėjas, nustatyta, jog kameroje sienos nelygios, išdaužytos, lubų dažai atsilupę, durys į sanitarinį mazgą sulaužytos, kameroje reikalingas paprastas remontas, taip pat nustatyti dirbtinės apšvietos, natūralios apšvietos, dirbtinės naktinės apšvietos, oro temperatūros, santykinės oro drėgmės pažeidimai. Atsakovas pateikė Šiaulių visuomenės sveikatos centro 2012 m. liepos 2 d. patikrinimo aktą Nr. EP-237 (b. l. 24–27, patikrinimas atliktas 2012 m. birželio 25 d.), patikrinus apgyvendinimo kamerą Nr. 9, kurioje buvo pareiškėjas, nustatyta, kad aukščiau nurodyti pažeidimai nepašalinti – sienos nelygios, išdaužytos, lubų dažai atsilupę, kameroje reikalingas paprastas remontas, nustatytas dirbtinės naktinės apšvietos pažeidimas. Atsakovas pateikė Šiaulių visuomenės sveikatos centro 2013 m. gegužės 9 d. patikrinimo aktą Nr. EP-128 (b. l. 31–38, patikrinimas atliktas 2013 m. gegužės 7 d.) ir 2013 m. vasario 8 d. patikrinimo aktą Nr. EP-6 (b. l. 99-105, patikrinimas atliktas 2013 m. vasario 7 d.), tačiau patikrinimų metu pareiškėjo Šiaulių tardymo izoliatoriuje nebuvo. Atsakovas pateikė Šiaulių visuomenės sveikatos centro 2014 m. vasario 12 d. patikrinimo aktą Nr. EP-27 (b. l. 39–46, patikrinimas atliktas 2014 m. vasario 3 d.), patikrinus apgyvendinimo kamerą Nr. 66, kurioje buvo pareiškėjas, faktai dėl laikymo sąlygų šioje kameroje (2014-01-17 skundas Nr. GS-9, b. l. 43, 45) nepasitvirtino.

Pareiškėjo aiškinimas dėl netinkamo kamerų įrengimo yra nepagrįstas, nes gyvenamosios kameros įrengtos pagal teisės aktų reikalavimus (b. l. 15), be to, ir kiti pareiškėjo nusiskundimai (pvz.: nerūkantys asmenys laikomi kartu su rūkančiais) yra abstraktūs, neargumentuoti, nekonkretūs (dėl laiko ir vietos (konkrečioje apgyvendinimo kameroje, neaišku, ar pareiškėjas išreiškia nusiskundimus tik už save, ar už visus kalintus asmenis), kurių neįmanoma patikrinti.

Iš administracinėje byloje esančios pareiškėjo asmens sveikatos istorijos kopijos (b. l. 64-95) matyti, kad atliekant pareiškėjo pirminę apžiūrą tardymo izoliatoriuje, pareiškėjas nurodė savo žalingus įpročius: rūkymą, alkoholį, narkotikus (vartoja aguonas, heroiną nuo 1999 metų), todėl nepagrįstas pareiškėjo teigimas, kad jis nerūkantis, buvo laikomas kartu su rūkančiais. Taip pat pareiškėjui nustatyta diagnozė: psichikos ir elgesio sutrikimas vartojant narkotikus, abstinencijos būseną, nuo 2002 metų nustatyta ŽIV liga, lėtinio C viruso hepatitas, todėl visi pareiškėjo nusiskundimai susiję su nustatyty ligų progresavimu ir eiga. Iš įrašų asmens sveikatos istorijoje matyti, kad į visus pareiškėjo nusiskundimus buvo reaguojama, pareiškėjui visada suteikiama medicininė pagalba, pagal galimybes išrašomi vaistai, siunčiamas į Laisvės atėmimo vietų ligoninę, suteikiamos kitos medicininės paslaugos. Tuo pačiu teismas pažymi, kad tam tikras kalinamųjų privatumo, jų judėjimo laisvės apribojimas ir su tuo susiję neigiami išgyvenimai, patyrimai paprastai yra neišvengiama kalnimo pasekmė, tačiau teigti, kad tai pakenkė pareiškėjo sveikatai, jam būnant Šiaulių tardymo izoliatoriuje, nėra pagrindo.

Tuo pačiu teismas pažymi, kad pareiškėjas, prašydamas priteisti 15 000 Lt neturtinės žalos, visiškai nemotyvavo ir nepagrindė jos dydžio.

Atsakovas pateikė pažymą (b. l. 14, 98), kad pareiškėjas dėl netinkamų laikymo sąlygų į Šiaulių tardymo izoliatoriaus direktorių nesikreipė.

Pažymėtina, jog byloje nėra duomenų, kad Šiaulių tardymo izoliatorius būtų sąmoningai siekęs pažeisti pareiškėjo S. J. orumą ar nežmoniskai su juo elgtis. Iš bylos medžiagos matyti, jog

atsakovas Šiaulių tardymo izoliatorius ėmėsi visų įmanomų veiksmų, kad pareiškėjui būtų užtikrintos kuo palankesnės kalėjimo sąlygos.

Apskaičiuodamas neturtinės žalos dydį, t. y. įvertinęs pareiškėjo patirtus neigiamus dvasinius išgyvenimus pinigais, remdamasis teismų praktikoje taikytiniais neturtinės žalos vertinimo kriterijais (pvz., LVAT 2013 m. spalio 30 d. sprendime Nr. A438-1194/2013 už 723 dienas priteista 2000 Lt neturtinės žalos atlyginimui, LVAT 2013 m. lapkričio 25 d. sprendime Nr. A442-1860/2013 už 169 dienas priteista 550 Lt neturtinės žalos atlyginimui, LVAT 2013 m. gruodžio 30 d. sprendime už 107 dienas priteista 500 Lt neturtinės žalos atlyginimui), įvertinęs turimų įrodymų visetą, pareiškėjo subjektinės teisės pažeidimo mastą ir trukmę bei atsižvelgęs į Lietuvoje egzistuojančias ekonomines darbo užmokesčio bei pragyvenimo sąlygas (minimali mėnesinė alga bylai aktualių laikotarpiu; vidutinis darbo užmokestis), teismas mano, kad pareiškėjui padarytos neturtinės žalos dydis gali būti įvertintas 1000 Lt. Pareiškėjo nurodytos aplinkybės ir pateikti įrodymai nesudaro faktinio ir teisinio pagrindo konstatuoti, kad jis patyrė 15 000 Lt neturtinę žalą. Todėl pareiškėjo skundas tenkintinas iš dalies, priteisiant pareiškėjui iš Lietuvos valstybės, atstovaujamos Šiaulių tardymo izoliatoriaus, 1000 Lt neturtinei žalai atlyginti.

Vadovaudamasis Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo 85–87 str., 88str.1 d. 5 p., teismas

n u s p r e n d ž i a :

Pareiškėjo S. J. skundą tenkinti iš dalies. Priteisti pareiškėjui S. J. iš atsakovo Lietuvos valstybės, atstovaujamos Šiaulių tardymo izoliatoriaus, 1000 Lt (vieną tūkstantį litų) neturtinei žalai atlyginti.

Sprendimas per 14 dienų nuo jo paskelbimo dienos gali būti skundžiamas apeliacine tvarka Lietuvos vyriausiajam administraciniam teismui tiesiogiai arba per šį teismą.

Teisėja Laisvutė Kartanaite